

Інформаційна довідка щодо засад державної політики Туреччини, спрямованої на підтримку громадян Туреччини за кордоном*

Анотація. В Інформаційній довідці викладено результати аналізу досвіду Туреччини у формуванні державної політики щодо посилення інституційної, правової, культурної, соціальної та економічної взаємодії держави з турецькою діаспорою.

Ключові слова: діаспора, взаємодія держави з діаспорою, репатріація, споріднені громади.

Вступ. Міжнародні міграційні процеси внесли нові аспекти у відносини між державами і мігрантами. Діаспори стали одним із важливих інструментів політичної, економічної та культурної взаємодії держав світу. Культурно-політична потреба держави в діаспорі, насамперед, полягає у збереженні мови, ідентичності та культури існування певної нації за кордоном. Інтерес для України в цьому контексті становить досвід Туреччини щодо формування взаємодії з діаспорою, яка в умовах глобалізації і транснаціоналізації стала важливим інструментом у зовнішній політиці держави.

Основна частина. Державна політика Туреччини щодо взаємодії з громадянами Туреччини та спорідненими громадами (Akraba Toplulukları¹), що проживають або працюють за кордоном, ґрунтується на різних правових та інституційних засадах. Правові засади державної політики визначені в Конституції², законах та міжнародних угодах, відповідно до яких до обов'язків держави належить вжиття необхідних заходів для забезпечення захисту прав громадян Туреччини за кордоном.

До законів, положення яких спрямовані на зміцнення відносин Туреччини зі своїми громадянами та спорідненими громадами, що проживають за кордоном (далі – турецька діаспора³), можна віднести: Закон про громадянство Туреччини⁴ (передбачає порядок набуття прав особами, які втрачають громадянство Туреччини через отримання дозволу на виїзд за межі Туреччини на постійне проживання); Закон про зайнятість іноземців турецького походження⁵ (містить положення про дозвіл на роботу іноземців турецького походження в Туреччині, порядок їх працевлаштування в державних або приватних установах, права та обов'язки, соціальне забезпечення); Закон про

¹ Термін «турецька діаспора» не має усталеного та загально визнаного розуміння, через це турецькі політики та державні діячі використовують термін Akraba Toplulukları (споріднені громади). Переважну більшість турецької діаспори складає турецькомовне населення. URL: https://www.researchgate.net/publication/378152092_REEVALUATING_CONTEMPORARY_DIASPORA_POLICY_OF_TURKEY

² Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. Mevzuat Bilgi Sistemi. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

³ Для досягнення мети дослідження, в Інформаційній довідці для позначення громадян Туреччини та споріднених громад, що проживають або працюють за кордоном, застосовано термін «турецька діаспора».

⁴ Türk Vatandaşlığı Kanunu. Mevzuat Bilgi Sistemi. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5901&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

⁵ Türk soylu yabancilarin türkiye'de meslek ve sanatlarini serbestçe yapabilmelerine, kamu, özel kuruluş veya işyerlerinde çalıştırılabilmelerine ilişkin kanun. Mevzuat Bilgi Sistemi. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2527&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

деякі положення, що стосуються представництва турків та споріднених громад за кордоном⁶, згідно з положеннями якого утворено спеціальну інституцію для забезпечення відносин між Туреччиною та турецькою діаспорою.

У Туреччині взаємодія держави з турецькою діаспорою забезпечується Міністерством закордонних справ і Міністерством сім'ї та соціальних служб, у складі якого є Департамент Європейського Союзу та зовнішніх відносин тощо. Головним органом, відповідальним за формування та реалізацію державної політики, спрямованої на забезпечення взаємодії та посилення зв'язків Туреччини з турецькою діаспорою, а також координацію діяльності інших інституцій у цій сфері, є Представництво турків за кордоном та споріднених громад (ҮТВ)⁷.

До основних цілей та завдань ҮТВ належать: захист прав турецької діаспори (задоволення соціальних, культурних та економічних потреб); зміцнення культурних зв'язків між Туреччиною і турецькою діаспорою шляхом реалізації багатовимірної та інклюзивної політики діаспори щодо турецької присутності за кордоном; дослідження споріднених громад, з якими Туреччину об'єднує спільна історія та культура; організація навчальних і стипендіальних програм із метою підвищення рівня освіти турецької діаспори; надання соціальної та економічної підтримки для покращення рівня життя турецької діаспори⁸.

Відповідно до зазначених цілей та завдань ҮТВ реалізує проекти та програми для посилення зв'язків із турецькою діаспорою, наприклад: «Програма підтримки проекту турецького часу», призначена для дітей із турецької діаспори дошкільного та шкільного віку для оволодіння рідною (турецькою) мовою; «Програма «Культурні тури Евлії Челебі», спрямована на зміцнення історичних, соціальних і культурних зв'язків турецької діаспори з Туреччиною та забезпечення сталого спілкування між учасниками; «Програма підтримки молоді» – для заохочення молоді турецької діаспори реалізовувати свої ідеї та проекти у власних суспільствах, країнах, в яких вони проживають, а також для зміцнення зв'язків із турецьким суспільством і Туреччиною⁹; «Програма розвитку діаспори», метою якої є підвищення обізнаності турецької діаспори про освітні ресурси в країні проживання та в Туреччині (розташування закладів для навчання турецької мови та культури, навчальні матеріали, стипендії та інші переваги тощо) для професійного розвитку турецької діаспори через пізнання власної культури для подальшого працевлаштування, у тому числі в Туреччині¹⁰.

У своїй діяльності ҮТВ використовує інформаційні ресурси (мобільні додатки), що збільшують комунікацію. Зокрема, запроваджена «Платформа

⁶ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığına ilişkin bazı düzenlemeler hakkında kanun. Mevzuat Bilgi Sistemi. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5978&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

⁷ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. URL: <https://ytb.gov.tr/>

⁸ Başkanlığımız. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. URL: <https://ytb.gov.tr/kurumsal/baskanlik>

⁹ Destek/Burs Programları. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. URL: <https://ytb.gov.tr/daireler/yurtdisi-vatandaslar/vatandaslik/>

¹⁰ Türkçe ve Eğitim. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. URL: <https://ytb.gov.tr/daireler/yurtdisi-vatandaslar/turkce-ve-egitim/>

цифрової культури»¹¹, на якій представлено контент у категоріях: новини, анонси, культурний та мистецький вміст, відео, інфографіки, спеціальні файли, подкасти та журнали (наявний відповідний мобільний додаток).

Туреччина не проводить активної політики репатріації турецької діаспори в Туреччину. Так, у Стратегічному плані УТВ на 2024–2028 роки¹² не передбачені заходи щодо повернення турецької діаспори.

Висновки. Аналіз засад державної політики Туреччини у формуванні взаємодії з турецькою діаспорою дозволяє констатувати, що одним із найважливіших завдань зовнішньої політики держави є забезпечення взаємодії з діаспорою. Формуючи державну політику взаємодії з діаспорою, держава повинна, передусім, передбачати налагодження зв'язків діаспори зі своєю батьківщиною під час здійснення заходів щодо зміцнення та покращення економічного, соціального і культурного становища її громадян в державах перебування.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*

¹¹ Dijital Kültür Platformu. URL: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. URL: <https://ytb.gov.tr/dijikup>

¹² Planlar ve Raporlar. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. URL: <https://ytb.gov.tr/kurumsal/planlar-ve-raporlar#>